

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ, МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА»**

ЖЕЛЮК ТЕТЯНА ЛЕОНТІЇВНА

УДК 338.27

**ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ
ДОВГОСТРОКОВИМ РОЗВИТКОМ
НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ**

**Спеціальність 08.00.03 – Економіка та управління національним
господарством**

**Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора економічних наук**

**Київ
2011**

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі макроекономіки та державного управління ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України, м. Київ

Науковий консультант:

доктор економічних наук, професор,
МАЛИЙ Іван Йосипович,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»,
завідувач кафедрою макроекономіки та державного управління.

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, старший науковий співробітник,
ШИНКАРУК Лідія Василівна,
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»,
завідувач відділу економічного зростання та структурних змін в економіці.

доктор економічних наук, старший науковий співробітник,
ХАРАЗШВІЛІ Юрій Михайлович,
Національний Інститут стратегічних досліджень при Президентові України,
головний науковий співробітник відділу макроекономічного прогнозування та досліджень тіньової економіки.

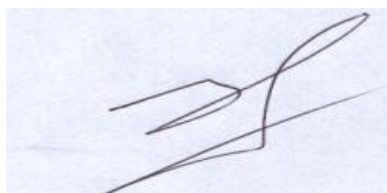
доктор економічних наук, доцент,
НІКОЛАЄВ Всеволод Петрович,
Національна академія державного управління при Президентові України,
професор кафедри управління національним господарством.

Захист відбудеться 10 листопада 2011 року о 14.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д.26.006.01 у ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» за адресою: 03680, м. Київ, просп. Перемоги, 54/1, ауд. 317.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» за адресою: 03113, м. Київ, вул. Дегтярівська, 49-г, ауд. 601.

Автореферат розісланий 10 жовтня 2011 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради
доктор економічних наук, професор

Ю. К. Зайцев

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Сучасний розвиток світової економіки супроводжується стрімким зростанням процесів глобалізації, поглибленням взаємодії та взаємозалежності окремих країн і регіонів, зміною геополітичних та економічних умов, розростанням глобальних інноваційних мереж, загостренням конкурентної боротьби, формуванням нових центрів економічного зростання. З урахуванням означеного кожна країна, спираючись на власний економічний потенціал, вимушена розробляти для себе відповідну траєкторію довгострокового розвитку. В Україні, як і в інших постсоціалістичних країнах, невирішеними є проблеми завершення ринкового трансформування та визначення національної моделі економічного розвитку, яка б дала змогу адаптувати національну економіку до нових викликів, факторних обмежень, деструктивних впливів економічних та екологічних криз, забезпечувала б мінімізацію зовнішніх і внутрішніх ризиків та гарантувала безпеку.

Наукове підґрунтя управління соціально-економічним розвитком економічних систем закладено в працях зарубіжних вчених: Р. Аткинсона, Д. Б. Берга, В. Ш. Тонга, Е. Дж. Кауфмана, Канемі Пана, Л. Клейна, Б. Н. Кузика, Л. М. Крепкого, Е. І. Кузнецова, Б. Н. Кузика, Дж. Майера, Р. Манделла, В. І. Маєвського, М. Портера, В. В. Попкова, Дж. Стігліца, Е. Тофлера та інших.

Суттєвим є внесок і вітчизняної школи, яку репрезентують праці таких відомих вчених й економістів, як О. І. Амоші, Ю. М. Бажала, О. О. Бакаєва, В. Ф. Беседіна, О. Г. Білоруса, З. С. Варналія, О. С. Власюка, А. С. Гальчинського, Б. Д. Гаврилишина, В. М. Гейця, Н. І. Гражевської, О. Г. Івахненка, Я. А. Жаліла, Ю. К. Зайцева, В. В. Козюка, І. В. Крючкової, Д. Г. Лук'яненка, І. Й. Малога, І. Г. Манцурова, А. І. Мокія, А. Ф. Мельник, Б. Є. Патона, Б. Я. Панасюка, Ж. В. Поплавської, І. Ф. Радіонової, А. П. Ревенка, Ю. Г. Рубана, А. Г. Савченка, М. І. Скрипниченко, І. В. Сергієнка, С. М. Серьогіна, В. П. Ніколаєва, В. А. Ткаченка, А. С. Філіпенка, Ю. М. Харазішвілі, Б. І. Холода, А. А. Чухна, Л. В. Шинкарук, С. І. Юрія, М. М. Якубовського та ін. Визнаючи наукову та практичну значущість проведених досліджень, слід констатувати, що формування наукової концепції управління довгостроковим розвитком національної економіки з урахуванням новітніх тенденцій є незавершеним. Актуальність теми підсилюється ще й тим, що в сучасних умовах зміни інституційної архітектури суспільства, появи нових чинників та джерел розвитку, перегляду людських цінностей і високої частоти фінансових криз виникла потреба переосмислення організаційно-економічних функцій держави в означеному процесі.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційна робота тісно пов'язана з науково-дослідною роботою кафедри макроекономіки та державного управління Державного вищого навчального закладу «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана» (є складовою держбюджетної теми «Вдосконалення методів та механізмів державного управління національною економікою», державна реєстрація за № 0101U007346), а також кафедри державного і муніципального управління Тернопільського національного економічного університету, зокрема з держбюджетними темами «Дослідження методологічних засад державного регулювання економіки на макро- і мезорівнях» (державна реєстрація за №

0104U000406), «Стратегічні орієнтири розвитку економіки України до 2020 року: методологічні та прикладні аспекти» (державна реєстрація за № 0108U010221), «Формування концептуальних основ модернізації суспільного сектору економіки в умовах глобальних змін» (державна реєстрація за № 010U7002608, була відповідальним виконавцем), «Інституційне забезпечення структурних трансформацій в національній економіці» (державна реєстрація за № 0110U001205).

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розробка теоретико-методологічних положень та практичних рекомендацій щодо формування дієвого організаційно-економічного механізму державного управління довгостроковим розвитком національної економіки з врахуванням ендогенних та екзогенних викликів.

Досягнення мети зумовило необхідність постановки і вирішення таких завдань:

- систематизації концептуальних підходів та методологічного інструментарію до аналізу характерних ознак та закономірностей розвитку національних економік задля ідентифікації об'єкта державного управління;
- узагальнення теоретичного доробку наукових шкіл державного управління з метою переосмислення багатогранності, мінливості, динамічності, багатовимірності, плюралістичності й адаптивності моделей управлінського процесу;
- аналізу стану адекватності інституційного забезпечення організаційно-економічного механізму державного управління довгостроковим розвитком національної економіки для виявлення характеру інституційних трансформацій та наявних протиріч з метою їхнього подальшого нівелювання;
- формулювання системно-структурних характеристик управління довгостроковим розвитком національної економіки з метою поліпшення засад реалізації його складових;
- обґрунтування методологічних та методичних підходів до визначення основних індикаторів оцінки організаційно-економічного механізму державного управління для визначення досягнутого рівня розвитку, динаміки соціально-економічних процесів, параметрів підтримки цілісності національної економіки, виявлення системних суперечностей та оцінювання ефективності прийняття управлінських рішень;
- здійснення оцінювання функціональної адаптивності організаційно-економічних елементів управління з метою приведення їх у відповідність до нових вимог та очікуваних ризиків;
- виокремлення основних напрямків інноватизації управління довгостроковим розвитком національної економіки для підвищення результативності використання його інструментарію;
- обґрунтування концептуальних засад доктрини державного управління довгостроковим розвитком національної економіки як дієвого організаційного засобу вибору прийнятної для суспільства траєкторії розвитку, формування й підтримки довгострокових пріоритетів.

Об'єктом дослідження є процес довгострокового розвитку національної економіки.

Предметом дослідження є теоретико-методологічні та прикладні засади організаційно-економічного механізму державного управління довгостроковим розвитком економіки України в умовах невизначеності та ризиків.

Методи дослідження. Для виконання окреслених завдань використано сукупність загальнонаукових і конкретних методів, які забезпечили ґрунтовність, об'єктивність і достовірність висунутих у дисертації положень та сформульованих висновків: формальної логіки – для аналізу, узагальнення, відбору і систематизації матеріалу; історичного методу – для дослідження генезису становлення наукових та інституційних підвалин державного управління національною економікою; системного аналізу – для визначення сутності та місця державного управління довгостроковим розвитком національної економіки в державному управлінні економікою; структурно-функціонального аналізу – для визначення чинників, що формують доктрину управління довгостроковим розвитком; економетричних методів – для встановлення залежності між факторами розвитку та прогнозуванням їхнього впливу на динаміку ВВП; морфологічного аналізу – для структуризації цілей управління і побудови цілереалізуючих систем; економіко-математичного моделювання – для встановлення залежностей між параметрами розвитку й передбачення характеру змін; спостереження – для вивчення й узагальнення управлінського досвіду; компаративного аналізу для порівняння міжкраїнової практики державного управління довгостроковим розвитком.

Статистичною і фактологічною базою дослідження є нормативно-правові акти, методично-інструктивний матеріал, матеріали статистичних збірників та інформаційних бюлетенів, ресурси «Електронного врядування», щорічні звіти Світового економічного форуму, матеріали Європейської комісії, Світового банку, МВФ.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні парадигми організаційно-економічного механізму державного управління довгостроковим розвитком національної економіки. Зокрема, в дисертації

вперше:

– обґрунтовано доктрину управління довгостроковим розвитком національної економіки, яка полягає в посиленні інституційної спроможності держави нарощувати ендогенний потенціал за рахунок: 1) дотримання цілепокладаючих принципів селективності, забезпечення сталого розвитку, національної безпеки, взаємоузгодженості інтересів територій, розумної відкритості, адаптивності; 2) використання матриці вибору стратегій, яка враховує можливі форми довгострокового розвитку, пріоритети й ресурсні можливості їхнього досягнення; 3) використання багатоваріантних прогнозних моделей розвитку економіки в умовах ризиків і невизначеності;

– розроблено аналітичну модель виміру результативності організаційно-економічного механізму державного управління довгостроковим розвитком національної економіки, за основу якої взято розрахунок інтегрального показника, алгоритм якого базується на адитивній залежності від індикаторів економічної, соціальної та інституційної ефективності;

удосконалено:

– інституційне забезпечення управління довгостроковим розвитком, яке охоплює: уточнення і розмежування функціональних компетенцій між владними структурами за рівнем управління; вдосконалення нормативно-правової бази шляхом прийняття доктрини державного управління довгостроковим розвитком, внесення поправок у Закон України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України»;

– організаційно-методичні підходи до реалізації стимулювання та державного контролю в організаційно-економічному механізмі управління, які базуються на використанні аналітичної моделі моніторингу його функціональних складових, що дасть змогу виявити ступінь їхньої адаптивності й ефективності;

– методичні підходи до визначення функціональної ролі потенціалу та масштабів державного сектору через індекси ефективності стимулювання державою структурних зрушень, підтримки ноосферизованого, інноваційного розвитку, пасивної ресурсної міцності;

– структурування типів розвитку, що дало змогу ідентифікувати особливості довгострокового розвитку, котрий відображає не лише еволюційний процес нагромадження і реалізації економічного потенціалу національної економіки, а й життєздатність обраної траєкторії розвитку, вплив атракторів, виникнення нових, трансформацію існуючих зв'язків у межах обраних наднаціональних, національних і регіональних організаційних форм розвитку;

набули подальшого розвитку:

– теоретичні засади державного управління довгостроковим розвитком національної економіки на основі використання методологічного, концептуального потенціалів за допомогою системно-комплексного, ресурсно-функціонального, об'єктно-цільового та синергетичного підходів, що дало змогу структурувати предмет, об'єкт, завдання і функції державного впливу на забезпечення макроекономічної збалансованості, векторності й динамічності розвитку;

– методологічні та методичні підходи до оцінювання довгострокового розвитку з використанням індикаторів хвильової динаміки, збалансованого, цілісного розвитку, структурних зрушень, конкурентоспроможності зростання, розрахунок яких виявив тенденції, диспропорції і факторні обмеження;

– організаційно-методичні підходи до реалізації інструментарію стратегічного контролінгу в контексті використання морфологічних множин для вибору цільових пріоритетів, їх збалансування та розрахунку узагальнюючих показників ефективності організаційно-економічного механізму управління;

– структурування економічних ризиків за: моделлю довгострокового розвитку; чинниками розвитку інституційних секторів, впливом процесів глобалізації, що дає змогу зменшити невизначеність при виборі перспективних форм розвитку;

– методичні підходи до прогнозування витратної структури ВВП шляхом поєднання факторного та економетричного методів, що дало змогу встановити

вплив на економічну динаміку індикаторів мережевої економіки, зміни технологічних укладів, державної підтримки структурних зрушень, що забезпечить довгострокову конкурентоспроможність національного економічного потенціалу;

– методичний супровід організації аудиту ефективності, який передбачає критеріальну рейтингову оцінку прогнозно-планових документів, і, на відміну від діючих підходів, дає змогу синхронізувати багатоваріантність методик стратегічного аналізу з обраними пріоритетами, прогнозних показників з параметрами сталого розвитку інституційних секторів;

– аргументація необхідності посилення адаптивності важелів організаційно-економічного механізму державного управління шляхом: 1) використання в прогнозуванні множинних моделей невизначеності, планування з урахуванням можливих загроз розвитку інституційних секторів; нівелювання ризиків через процедуру корегування макропрогнозів; 2) використання міжсекторного моделювання умов збалансованого розвитку; 3) застосування доповненої системи індикаторів макроекономічної безпеки та розвитку інституційних секторів для взаємоузгодження реалізації економічних важелів управління; 4) диференціації використання фінансових важелів для підтримки інноваційних виробництв.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що отримані автором результати апробовані й доведені до рівня конкретних методичних і практичних рекомендацій. Зокрема, пропозиції щодо вдосконалення правового забезпечення управління довгостроковим розвитком України використані в роботі Головного науково-експертного управління Апарату Верховної ради України при експертизі законодавчих актів (довідка № 16/3-275 від 28. 10. 2008 р.); методичні підходи до застосування стратегічного контролінгу та аудиту ефективності використані в роботі Департаменту з питань науки та гуманітарної сфери Рахункової палати України при контролі за реалізацією державних програм (довідка № 05-23/215 від 28. 10. 2008 р.); пропозиції щодо вдосконалення організаційно-економічного інструментарію, технологій управління використані в роботі Тернопільської обласної державної адміністрації (довідка № 02-6403/32-26 від 23. 11. 2010 р.); проведені стратегічні оцінки сприятливих можливостей для економічного прориву використано в роботі Міністерства освіти і науки, молоді та спорту при розробці Стратегії розвитку економіки України до 2020 року (довідка № 6/12-1188 від 18. 05. 2011 р.); методичні підходи щодо прогнозування ризиків розвитку інституційних секторів використані в роботі Науково-дослідного економічного інституту Міністерства економічного розвитку і торгівлі при виконанні науково-дослідних робіт «Розроблення моделі макроекономічного прогнозування на довгостроковий період» (державна реєстрація за № 0111U003864), «Науково-методичне забезпечення розроблення проекту Державної програми економічного і соціального розвитку України на 2012 рік» (державна реєстрація за № 0111U00602212), (довідка № 1/201 від 16. 05. 2011 р.); результати дисертації використовуються в навчальному процесі Тернопільського національного економічного університету (акт про впровадження № 126-24/2279 від 15. 09. 2010 р.).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійним дослідженням. Положення наукової новизни, що викладені у дисертації і виносяться на захист, отримані автором особисто.

Апробація результатів дисертації. Основні результати дослідження представлені у доповідях на 25 міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях, форумах, круглих столах, зокрема на міжнародних науково-практичних конференціях: «Управління розвитком соціально-економічних систем: глобалізація, підприємництво, стале економічне зростання» (м. Донецьк, 2001 р.); V міжнародній конференції «Інформація, аналіз, прогнозно-стратегічні важелі ефективного державного управління» (м. Київ, 2006 р.); IV та V міжнародних конференціях «Розвиток демократії та демократична освіта в Україні» (м. Ялта, 2006 р.; м. Київ, 2007 р.); «Організаційні та економічні проблеми розвитку муніципальних утворень» (м. Тернопіль, 2006 р.); XIII міжнародній конференції «Проблеми і перспективи функціонування інноваційної системи держави в умовах глобалізації» (м. Луцьк, 2007 р.); «Формування єдиного наукового простору Європи та завдання економічної науки» (м. Тернопіль, 2007 р.); II міжнародній конференції «Інтеграція України у світовий економічний простір» (м. Тернопіль, 2008 р.); «Стратегія забезпечення сталого розвитку України» (м. Київ, 2008 р.); «Конкурентоспроможність та інновації: проблеми науки та практики» (м. Харків, 2008 р.); II міжнародній конференції «Управлінські аспекти підвищення національної конкурентоспроможності» (м. Сімферополь, 2008 р.); II міжнародній конференції «Стратегії розвитку України у глобальному середовищі» (м. Ялта, 2008 р.); IV, VI, VIII міжнародних конференціях молодих вчених «Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації» (м. Тернопіль, 2007–2011 рр.); «Актуальные проблемы налоговой политики» (м. Єкатеринбург, Росія, 2009 р.); II міжнародній конференції «Молодежь и наука: реальность и будущее» (м. Невинномиськ, Росія, 2009 р.); «Модернізація суспільного сектору економіки в умовах глобальних змін», (м. Тернопіль, 2009 р.); III міжнародній конференції «Актуальні проблеми економіки» (м. Київ, 2009 р.); Всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Ефективність державного управління» (м. Львів, 2001 р.); V науково-практичній конференції «Інформація, аналіз, прогноз – стратегічні важелі ефективного державного управління» (м. Київ, 2006 р.); «Децентралізація державного управління та розвиток місцевого самоврядування в контексті європейської інтеграції» (м. Луцьк, 2008 р.); «Державне антикризове управління національною економікою: світовий досвід та проблеми в Україні» (м. Київ, 2010 р.); II міжнародному Нобелівському економічному форумі «Інновації як основа подолання глобальної кризи» (м. Дніпропетровськ, 2010 р.); VI міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Наука в інформаційному просторі», (м. Київ, Дніпропетровськ, Чернігів, Москва, 2010 р.), Міжнародній науково-практичній конференції «Напрями розбудови податкової системи України в умовах утвердження ринкової економіки» (м. Тернопіль, 2011 р.).

Публікації. Основні результати дисертації відображено у 60 наукових працях з обсягом авторського матеріалу 76,1 др. арк., з них: 1 – одноосібна монографія, 1 – колективна монографія, 2 – навчальних посібники, 1 – енциклопедія, 32 – у наукових фахових виданнях, 23 – в інших виданнях.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається із вступу, п'яти розділів, висновків, додатків, списку використаних джерел. Основний зміст дисертаційної роботи становить 392 сторінки. Дисертація містить 68 таблиць на 113 сторінках, 37 рисунків на 32 сторінках, 18 додатків на 113 сторінках. Список використаних джерел налічує 455 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЙНОЇ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дисертації, сформульовано мету та завдання, визначено об'єкт, предмет і методи дослідження, виділено наукову новизну та особистий внесок в розробку наукових результатів, розкрито теоретичне і практичне значення одержаних висновків, форми їх апробації.

У розділі 1 «**Довгостроковий розвиток національної економіки як об'єкт державного управління**» розглянуто специфіку й цілі розвитку національної економіки, визначено концептуальні підходи до формування національної моделі економічного розвитку, обґрунтовано наукові засади становлення теорії державного управління довгостроковим розвитком національної економіки.

Дослідження специфічних ознак національної економіки як відкритої, цілісної, багатовимірної системи довело об'єктивну необхідність управління її розвитком, яка полягає в: потребі передбачення характеру динаміки економічних процесів під впливом екзогенних та ендогенних викликів, забезпечення негентропії шляхом передбачення ризиків, іманентних процесам визначення цілей, оцінювання та вибору перспективних форм розвитку, погодження інтересів суб'єктів економічної системи за моделями динаміки, і на цій основі стимулювання відповідних структурних зрушень. Це в кінцевому результаті має забезпечити функціонування економічної системи як єдиного цілого.

З метою формування теоретичної бази об'єкта дослідження запропоновано системну класифікацію видів розвитку національної економіки за: 1) типом розвитку (циклічний, біфуркаційний, еволюційний); 2) критерієм технологічного способу виробництва (доіндустріальний, індустріальний, постіндустріальний, ноосферизований розвиток); 3) використанням факторів розвитку (інтенсивний, екстенсивний); 4) часовим критерієм (мегадовгостроковий, довгостроковий, середньостроковий, короткостроковий); 5) цілями розвитку (довгострокові, специфічні функціональні, інструментальні); 6) критерієм поліфакторності (політико-економічний, науково-економічний, зовнішньоекономічний, еколого-економічний, гуманітарний розвиток); 7) організаційною формою (регіональні форми (кластери, мережі міжрегіонального співробітництва; угоди міжрегіональної співпраці, індустріальні парки; програми транскордонного співробітництва); національні форми (ендогенно-, екзогенноорієнтований, змішаний розвиток); наднаціональні форми (інтеграційний, диверсифікований, конгломеративно-концентрований розвиток).

Така класифікація дала змогу показати специфіку часового критерію і виокремити основні відмінності довгострокового розвитку від інших типів розвитку. До них слід зарахувати можливість відстеження якісних змін у процесі трансформації складових національної економіки, оцінювати вплив атракторів на національну економіку й досягнення довгострокових цілей. Водночас підкреслено, що цілі довгострокового розвитку залежать від типу світоустрою,

стратегії, яку обирає держава, стадії циклічної динаміки, економічної моделі розвитку, обмежень політичного, економічного, інституційного та функціонального характеру.

Узагальнення типових факторів, ознак парадигмального характеру розвитку національних економік в умовах посилення процесів глобалізації дало змогу виділити кілька головних моделей економічного розвитку, а саме: 1) за характером розвитку (лінійного розвитку, структурних трансформацій, економічного зростання); 2) за співвідношенням механізмів ринкового саморегулювання і державного впливу; 3) за довгостроковими пріоритетами (сталого, інноваційного, конкурентного розвитку); 4) за специфікою інтеграції (неоліберальна, адаптивна, опору глобалізації, еволюційного регіоналізму, концентричних кіл, регіонального вирівнювання).

Аналіз досвіду розвинутих країн світу показав, що вибір моделі довгострокового розвитку може базуватися на критеріях забезпечення внутрісистемної збалансованості або на досягненні зовнішньої рівноваги. В дисертації зроблено висновок, що успіх мають ті країни, в яких суспільні інституції різного рівня, взаємодіючи між собою і маючи в основі базові цінності розвитку, забезпечують неперервність і стабільність функціонування економічної системи країни. Акцентовано увагу, що в умовах жорсткої міжкраїнної конкуренції, в результаті якої ресурсоємні виробництва переміщуються на периферію, в Україні формуються додаткові аргументи щодо забезпечення її конкурентоспроможності за рахунок генерації нових знань, зростання інноваційної активності, використання високих технологічних процесів. Зроблено висновок, що модель довгострокового розвитку економіки України має опиратися на наявний факторний потенціал, сформовані традиції, спроможність адаптації до екзогенних викликів та ідеологію сталого розвитку.

На відміну від існуючих поглядів, сталий розвиток розглядається в дисертації з точки зору перспектив поєднання прогресивних технологій розвитку та управління економікою, збереження можливостей задовольняти зростаючі потреби суспільства, структурної переорієнтації інвестування, поліпшення якості державного управління. Водночас державне управління довгостроковим розвитком має відігравати роль формуючої, креативної сили, спрямовуючого вектора соціально-економічних трансформацій, що забезпечуватиме зростання внутрішнього потенціалу економіки, її цілісний розвиток, вигідне позиціонування в системі світогосподарських координат, і включати сукупність форм, методів та інструментів реалізації довгострокових цілей, узгодження і реалізація яких повинна здійснюватися в межах організаційно-економічного механізму.

Дослідження наукових засад державного управління дало змогу закласти основи концептуальної моделі управління національною економікою в довгостроковому періоді, яка, крім традиційних теорій, має опиратися на теорії неокласичного синтезу, гуманістичного розвитку, інституціоналізму, структурних змін, антикризового управління, глобалістики, суспільного вибору; мати багатовекторне спрямування; враховувати національні й наднаціональні чинники, зумовлені характером сучасних трансформаційних процесів. Закладені в модель критерії забезпечать реалізацію таких функцій: аналітичних – проведення стратегічного аналізу факторів та передумов розвитку; прогностичних –

передбачення змін, ризиків та майбутніх тенденцій; цільових – визначення векторів, моделей довгострокового розвитку та цільових пріоритетів; координаційних – використання гнучких технологій, які передбачають відстеження процесу досягнення поставлених цілей і оперативне прийняття управлінських рішень у відповідь на непередбачені зміни; регулюючих – підтримка через відповідні важелі державного впливу пріоритетних напрямів розвитку національної економіки; контрольних – визначення результативності досягнення поставлених цілей.

У розділі 2 **«Вихідні методологічні та інституційні засади побудови організаційно-економічного механізму державного управління довгостроковим розвитком національної економіки»** обґрунтовано методологічні детермінанти, архітектоніку організаційно-економічного механізму державного управління довгостроковим розвитком національної економіки, методологічні підходи до визначення його основних індикаторів.

За основу методології дослідження організаційно-економічного механізму державного управління довгостроковим розвитком взято системний, екуменічний, еволюційний та компаративний підходи, які дали змогу визначити базові принципи й методи, що мають специфічне цільове призначення і відображають парадигму використання організаційно-економічного механізму державного управління економікою.

В дисертації автор уточнив суть організаційно-економічного механізму, який слід розуміти як систему інструментів, взаємопов'язаних організаційно-правових, економічних, адміністративних методів, які дають змогу досягнути поставлених завдань у межах визначених пріоритетів довгострокового розвитку за допомогою інституційної, цільової, технологічно-процесуальної, інструментальної та ресурсної підсистем (див. рис. 1). Наголошено, що організаційна складова має забезпечувати впорядкування і ресурсний супровід процесу управління довгостроковим розвитком національної економіки, оптимізацію структуризації ієрархічних та мережевих систем, певну послідовність управлінських дій органів державної влади та їхню взаємну координацію в процесі реалізації завдань і функцій управління за обраною формою розвитку. Економічна складова повинна об'єднати ресурсне забезпечення, методи, технології впливу держави на суб'єктів ринкової економіки з метою створення сприятливих умов для їхнього ефективного функціонування та досягнення поставлених цілей.

Теоретичний аналіз двадцятирічного досвіду формування інститутів державного управління України дав змогу виокремити п'ять етапів його становлення: 1) період інституційного хаосу (1990–1992 рр.); 2) закріплення організаційно-правових методів управління розвитком національної економіки (1993–2001 рр.); 3) формування інтеграційної моделі економічних перетворень, стимулювання економічного зростання й підвищення міжнародних рейтингових позицій України (2002–2007 рр.), 4) конвергентний (2007–2009 рр.); 5) багатовекторного позаблокового розвитку (з 2010 р.) і з'ясувати чинники його трансформаційного характеру, до яких належать: стратегічна недостатність, відсутність системоутворюючої основи, неефективне проектування соціально-економічних процесів через відсутність відповідного інформаційно-аналітичного

забезпечення, нестача механізмів захисту національних стратегічних інтересів, низька ефективність реалізації державних стратегій, відсутність належного правового інструментарію взаємоузгодження національних і наднаціональних інтересів, слабкість комунікацій між владою та суспільством, недостатньо ефективна система квазіринкового впливу.

Рис. 1. Організаційно-економічний механізм управління довгостроковим розвитком України

У роботі розглянуто можливості підвищення результативності діяльності владних структур за рахунок: розмежування сфер функціональних компетенцій на різних рівнях управління; використання дієвої системи інформаційно-аналітичного забезпечення. Наголошено, що така система має об'єктивно відображати багатовекторний процес розвитку, а саме:

1) тенденції та закономірності макроекономічного розвитку, які визначають можливості збалансування макроекономічних пропорцій в короткостроковому

періоді й передумови для довгострокового розвитку національної економіки через відповідні індикатори досягнутого рівня розвитку та економічного зростання;

2) динаміку економічного розвитку та структурних трансформацій, наявні диспропорції в галузевому, відтворювальному, територіально-просторовому вимірах, які стримують динамічний розвиток національної економіки, через відповідні індикатори хвильової динаміки та структурних трансформацій;

3) технологічну складову розвитку, що характеризує інноваційну активність економіки, рівень розвитку наукового, інформаційного і технологічного потенціалів, можливість генерувати й залучати до господарського обігу нововведення на основі інноваційно-орієнтованого використання ресурсів, насамперед креативного капіталу, і таким чином формувати й підтримувати високий конкурентний статус національної економіки;

4) вплив процесів глобалізації на національну економіку, і можливості нарощування її інтеграційного потенціалу як відкритої економічної системи через відповідні індикатори: індекси людського розвитку, кількість створених інноваційних кластерів з участю іноземного капіталу, питому вагу експорту високотехнологічної продукції в загальній величині експорту; величину зовнішнього вкладу у зростання ВВП; питому вагу товарообігу транскордонних областей у ВВП; величину зовнішнього боргу у ВВП, питому вагу критичного імпорту, коефіцієнт покриття експортом імпорту;

5) використання управлінського фактора з позицій досягнення поставлених цілей в контексті підтримки обраної моделі розвитку, оптимального використання фінансових, інформаційних, інтелектуальних, комунікаційних, організаційних ресурсів управління, результативності впливу важелів на розвиток національної економіки. Ці рубрикатори знайшли своє відображення у системі якісних і кількісних індикаторів економічної, соціальної та інституційної (організаційної, політичної) ефективності державного управління. При цьому індикатори економічної ефективності репрезентовані через: індикатори підтримки державою цілісності розвитку, які представлені показниками національної безпеки і сталого розвитку інституційних секторів економіки; індикатори збалансованого розвитку, представлені показниками макроекономічної стабільності, зовнішньоекономічної рівноваги; індикатори конкурентоспроможності, які охоплюють інтегральні показники інноваційного розвитку, конкурентоспроможності зростання, ноосферизованого розвитку. Індикатори соціальної ефективності відображені показниками розвитку людського потенціалу, рівнем та диференціацією доходів населення. Індикатори інституційної ефективності подані через показники реалізації прогнозно-планового інструментарію (коефіцієнти прогнозної спроможності, якості планування, фактичного бюджетного фінансування державних цільових програм). Політичну ефективність запропоновано оцінювати через наявність суспільного консенсусу в досягненні стратегічних цілей та пріоритетів довгострокового розвитку, посиленням геополітичних позицій країни, активізацію потенціалу держави в розвитку галузей V і VI технологічних укладів.

Інтегральну оцінку ефективності державного управління довгостроковим розвитком національної економіки запропоновано проводити через індекси підтримки державою реалізації проектів ноосферизованого розвитку, індекси

підтримання інноваційної активності та індекси стимулювання державою структурних зрушень.

У розділі 3 **«Інформаційно-аналітичне забезпечення управління довгостроковим розвитком України»** здійснено оцінку чинників розвитку та результативності використання методів організаційно-економічного механізму управління.

На основі структурного та економетричного аналізу досягнутого рівня й динаміки розвитку України впродовж 1990–2010 рр. встановлено, що найбільший вплив на динаміку ВВП здійснювали капітальні інвестиції, витрати праці, інформаційні ресурси, підприємницька активність, а найменший – технологічний прогрес, що є ознакою домінування екстенсивних тенденцій, неналежного рівня державного стимулювання суб'єктів господарювання впроваджувати прогресивні технології.

Оцінка якості використання факторів пропозиції у розвитку національної економіки виявила суперечливі тенденції: з одного боку – скорочення природоємності, енергоємності, матеріалоємності, фондоємності, що позитивно впливає на зростання продуктивності праці, а з іншого – спостерігається зниження обсягів виробництва. Однак значення цих показників не наближаються до необхідних параметрів національної безпеки, а сегмент економіки знань, переставлений наукоємністю продукції, є вкрай низьким. Крім цього, оцінка відтворювальних процесів показала зменшення впливу споживчих, інвестиційних витрат на зростання ВВП на фоні збільшення залежності від зовнішнього вкладу, низьку інституційну спроможність держави та комерційних кредитних установ у довгостроковому фінансуванні й формуванні нової техноеконімічної парадигми розвитку суспільства.

В роботі доведено, що певні тенденції до відновлення економічного зростання за рахунок збільшення попиту на зовнішніх ринках без одночасної активізації внутрішнього сукупного попиту (як це робиться в країнах БРІК) може відновити економічне зростання в Україні, як показують проведені в роботі прогнозні розрахунки, лише на рівні 1–2% ВВП щорічно, а цього недостатньо за умов тривалого збереження структурних дисбалансів.

Аналіз мультиплікативних ефектів реалізації інституційних факторів дозволив виявити скорочення мультиплікатора державних витрат, інвестицій та зайнятості, зростання мультиплікатора податкової політики внаслідок невідповідності споживчих витрат отриманим доходам, приховування реальних доходів від оподаткування, зростання боргових зобов'язань та податкового навантаження на національну економіку. Скорочення мультиплікатора зайнятості стало наслідком розгортання кризових явищ у світовій економіці, недостатністю коштів для створення додаткових робочих місць та зростанням тіньової зайнятості.

Огляд показників національної безпеки показав, що, незважаючи на позитивне зростання інтегрального показника економічної безпеки за 2000–2010 рр. з 0,58 до 0,76, найнижчими є значення показників макроекономічної безпеки (63,8%), на яку негативно впливає зменшення темпів приросту продуктивності праці порівняно з темпами зростання доходів населення, уповільнення темпів валового нагромадження, збільшення негативного сальдо державного сектору,

зростання рівня тінізації, негативного сальдо зовнішнього сектору, що в свою чергу створює небезпеку для параметрів цілісності національної економіки.

При оцінюванні індикаторів сталого розвитку в системі індикаторів підтримки цілісності національної економіки запропоновано методичний підхід, при якому аналіз параметрів сталого розвитку здійснюється в розрізі інституційних секторів і базується на концептуальних положеннях макроекономіки та висновках міжнародних інституцій, передусім комісії сталого розвитку ООН, Світового банку, ЄС. Аналіз системи показників сталого розвитку виявив небезпечні для перспективного розвитку України тенденції: порушення показників бюджетизації економіки, збільшення дефіциту державного бюджету та зростання державного боргу, що призводить до скороченням фінансування соціальних проектів і ставить під загрозу фінансову стабільність та фінансування непередбачених витрат; низьку кредитну активність комерційних банків, що розмиває насамперед сектор малого й середнього бізнесу, який, як свідчать проведені в роботі розрахунки, здійснює найбільший вплив на відновлення позитивної динаміки ВВП; низький потенціал відтворення людських ресурсів, низьку якість отримання суспільних послуг з охорони здоров'я та освіти; загрозливий стан показників використання факторів виробництва; домінування імпорту над експортом, домінування однієї країни в критичному імпорті; високий рівень боргових зобов'язань на всіх сегментах ринку, в тому числі державних зобов'язань; недостатній обсяг інвестицій; втрата окремих позицій вітчизняного експорту; більш жорсткі умови отримання зовнішніх кредитів.

На основі компаративного аналізу інтегральних показників конкурентоспроможності України, економіка якої зорієнтована на ефективність, встановлено, що, випереджаючи аналогічні економіки світу за показниками освітнього й інноваційного потенціалу, маючи високу ємкість ринку, найгірші позиції зберігаються за показниками макроекономічної стабільності, роботи державних і приватних інституцій, підтримки підприємництва, продуктивності праці, розвитку інфраструктури. Проведений кореляційно-регресивний аналіз впливу якісних параметрів використання факторів виробництва на конкурентоспроможність України показав, що найбільший вплив здійснювали і будуть здійснювати параметри, які визначають природоємність національного виробництва, підвищення його екологізації, що ще раз підтверджує доцільність підтримки державою проектів сталого розвитку.

При характеристиці ноосферизованої складової конкурентоспроможності національної економіки особливу увагу приділено конкурентоспроможності зростання, яка залежить від інвестування в наукові й науково-технічні розробки, що забезпечують економічній системі якісно нові характеристики і впливають на зростання продуктивності праці. Визначений у роботі коефіцієнт конкурентоспроможності економічного зростання скоротився порівняно з 1996 р. на третину і становив у 2010 р. 0,9% ВВП, тоді як Концепцією науково-технологічного та інноваційного розвитку України передбачено, що ця величина має становити не менше 2,5% ВВП.

Для оцінки ноосферизованого розвитку національної економіки в роботі застосовано методику середньгеометричного зважування показників, що відображають: державну підтримку інноваційної діяльності та винахідництва;

місткість ринку знань і динаміку міжнародного обміну знаннями; комерціалізацію інновацій; якість людського потенціалу; розвинутість національної інформаційної інфраструктури. Аналіз показників державної підтримки ноосферизованого розвитку (державного замовлення на новітні технології, на підготовку фахівців, витрат на освіту і науку, державних цільових програм за стратегічними напрямками, венчурного фінансування) показав скорочення за останніх 10 років інтегрального показника з 1 до 0,49; зростання якості освітянських послуг, збільшення місткості вітчизняного ринку знань, зростання фактора інформатизації, який справляє чи не найбільший вплив на динаміку ВВП, що в кінцевому результаті збільшило інтегральну оцінку ноосферизованого розвитку з 0,94 до 0,96. Однак скорочення державного фінансування науково-технічної та інноваційної діяльності обмежує перспективи розвитку й зростання національної економіки і зменшує потенціал держави у стимулюванні економічного зростання. Для цього акцентується увага на необхідності активізації взаємодії держави з корпоративним сектором економіки в частині організаційного, фінансово-економічного сприяння інноваційному бізнесу.

Оцінка стану використання організаційно-правових, адміністративних, економічних методів управління проведена з позицій стимулювання державою інноваційної активності, технологічного оновлення виробництва, реалізації проектів сталого розвитку, нарощування внутрішнього потенціалу економіки, зовнішнього вкладу. Розрахунок впливу коефіцієнтів стимулювання державою структурних зрушень на показники, які характеризують соціальну та економічну ефективність розвитку, засвідчив їхній прямий вплив на рівень національної безпеки, зростання конкурентоспроможності, темпи промислового виробництва, і в кінцевому результаті – на позитивну динаміку ВВП. Одночасно слід констатувати факт негативного впливу структурних зрушень на соціальні параметри, про що вказує стійкий обернений зв'язок між ними, що є ознакою небезпечної для економіки України тенденції: реформи, які проводяться, фактично не є достатньо соціально зорієнтованими.

Проведені в розділі розрахунки свідчать про необхідність вдосконалення організаційно-економічних важелів стимулювання конкурентного розвитку України, а саме: збільшення обсягів фінансування наукової і науково-технічної сфери до задекларованих у законах та прогнозно-планових документах показників; фінансова підтримка інноваційної діяльності підприємств, що мають стратегічне значення для економіки та безпеки держави; активізація практики комерціалізації результатів наукових досліджень через державні замовлення інноваційних технологій, розвиток інноваційної інфраструктури; кредитна підтримка венчурного бізнесу, який бере участь у реалізації державних цільових програм, що сприятиме економічному зростанню на новій технологічній основі. Водночас акцентовано увагу на необхідності активізації аудиту ефективності використання цих коштів.

У розділі 4 «Характеристика функціональної адаптивності управління довгостроковим розвитком України» проаналізовано організаційно-методичні та прикладні аспекти реалізації й удосконалення прогнозування, планування, програмування, моделювання і контролю в управлінні довгостроковим розвитком національної економіки.

У розділі акцентовано увагу на тому, що відсутність ефективних моделей прогнозування приводить до переоцінки майбутнього зростання економіки, що справляє певний тиск на державні видатки, збільшує ризики, пов'язані з порушенням макроекономічних пропорцій. Загалом розрахунки, проведені в роботі, показали, що якість прогнозування становить 41,7%, а відхилення прогнозних розрахунків за останніх 10 років зросло майже в 3 рази (з 4,2% до 11,6%). Лише за прогнозними розрахунками ВВП Міністерствами фінансів, економічного розвитку і торгівлі, Світового банку, Інституту економіки та прогнозування дисперсія становить 74 млрд. грн. У такій ситуації вибір ефективних аналітико-прогностичних систем підтримання управлінських рішень має перебувати в площині поєднання технологій форсайту щодо прогнозування наслідків прийняття управлінських рішень, забезпечення взаємного узгодження прогнозних моделей, використання формалізованих методів передбачення системної динаміки й оцінювання макроекономічних ризиків, матричного моделювання, яке дає змогу прослідкувати характер багатофакторного, взаємного впливу ендогенних й екзогенних факторів, що детермінують довгостроковий розвиток національної економіки та її інституційних секторів.

З метою підвищення результативності використання інструментарію макроекономічного прогнозування обґрунтовано критерії його оптимізації, а саме: 1) дотримання взаємозв'язку між прогнозними та програмно-плановими документами через показники, які відображають макроекономічний зріз національної безпеки і дотримання сталого розвитку; 2) запровадження механізму визначення макроекономічних ризиків інституційних секторів економіки; дотримання взаємозв'язку між макропрогнозуванням, стратегічним плануванням зі середньостроковим та довгостроковим бюджетуванням; 3) використання сценарно-ситуативних підходів, що при поглибленні існуючих диспропорцій має дозволяти адаптувати економіку до кризових явищ; а в умовах стабілізації – прогнозувати структурні зрушення.

В умовах посилення ринкової турбулентності, пролонгованого характеру визначення макроекономічної рівноваги (з урахуванням майбутнього виробництва і споживання), відсутності впорядкованих інформаційних масивів для вирішення певних завдань прогнозування чи планування соціально-економічного розвитку пропонується використовувати потенціал міжсекторного моделювання. Використання моделі «IS-LM» дало змогу розрахувати параметри збалансування реального, фінансового і зовнішньоекономічного секторів, які вказують на відхилення реального доходу від розрахункової величини в період загострення кризи (2008–2009 рр.) на 20–10% у бік зменшення, на недоотримання економікою кредитних ресурсів, які пропонуються в розмірі лише 10% від обсягу, який би могла поглинути економіка при існуючих параметрах розвитку.

З використанням факторного та індексного методів запропоновано для прогнозування ВВП застосовувати мультиплікативну багатофакторну економіко-математичну модель, яка отримана за допомогою пакета обробки статистичних даних STADIA:

$$\hat{A}\hat{I} = 0,78 \cdot \tilde{O}_1^{0,302} \cdot \tilde{O}_2^{0,208} \cdot \tilde{O}_3^{0,085} \cdot \tilde{O}_4^{0,193} \cdot \tilde{O}_5^{0,419} \cdot \tilde{O}_6^{0,223}, \quad (1)$$

де фактори впливу на формування ВВП такі: x_1 – вартість основного капіталу, млн. грн.; x_2 – інвестиції в оновлення основного капіталу, млн. грн.; x_3 – кількість малих підприємств, од.

на 10000 нас.; x_4 – величина фонду оплати праці, млн. грн.; x_5 – інвестиції у програмне забезпечення млн. грн.; x_6 – впроваджено нових технологій, од.

Згідно з цією моделлю найбільший вплив на динаміку ВВП матиме розвиток мережевої економіки та інвестування в науково-технічний прогрес.

З метою поліпшення використання інструментарію державного цільового програмування в управлінні довгостроковим розвитком національної економіки обґрунтовано підходи до вдосконалення його організаційного забезпечення. Зокрема, пропонується затверджувати державні цільові програми чи приймати рішення щодо продовження їхнього фінансування лише в тому випадку, коли вони відповідають стратегічно визначеним цілям і пріоритетам розвитку, стимулюють позитивний мультиплікативний ефект, маючи широкі масштаби впровадження в економіку, стимулюють сукупний попит, активно використовують систему співфінансування.

Запропоновано в ролі рубрикаторів використовувати взаємоузгодження цілей та завдань прогнозних і програмно-планових розробок використовувати обґрунтовані параметри сталого розвитку інституційних секторів, що забезпечить Україні позитивну динаміку, національну безпеку, конкурентний розвиток у довгостроковій перспективі. Ці параметри визначені з використанням концептуальних положень макроекономіки, котрі пояснюють основні економічні пропорції і залежності, що дають змогу забезпечити збалансований розвиток секторів та ринків національної економіки; а також враховують висновки міжнародних інституцій, передусім комісії сталого розвитку ООН, Світового банку, ЄС.

Для вдосконалення системи державного контролю за ефективністю реалізації інструментарію управління довгостроковим розвитком національної економіки пропонується використовувати методика, за основу якої взято відстеження результативності його процесуальних складових. Перевагами цієї методики є моніторинг результативності використання сучасних технологій стратегічного аналізу, оцінювання спроможності прогнозних моделей, якості прогнозування, ефективності планування, результативності використання програмних розробок, що вдосконалюватиме функціональний механізм управління довгостроковим розвитком національної економіки.

В розділі 5 «**Вдосконалення управління довгостроковим розвитком національної економіки**» обґрунтовано напрями вдосконалення реалізації організаційно-економічного механізму управління в площині можливої модернізації його складових.

Наголошено на необхідності інноватизації функціональної підсистеми державного управління, яка має використовувати стратегічний контролінг і стратегічний аудит для вдосконалення інформаційно-аналітичного забезпечення важелів управління довгостроковим розвитком та узгодження прогнозних параметрів розвитку.

Наголошено, що основним завданням стратегічного контролінгу має стати оцінювання важелів організаційно-економічного механізму державного управління довгостроковим розвитком. За її основу потрібно взяти методика визначення інтегрального показника ефективності й показників потенціалу держави у довгостроковому розвитку. Визначення інтегрального показника

ефективності (*IPEDU*) здійснено за допомогою адитивної функції, яка включає індикатори економічної, соціальної та інституційної ефективності, зважені методом дисперсійного аналізу:

$$IPEDU = 0,14 \cdot IPEE \begin{matrix} 0,686 \\ 0,849 \end{matrix} + 0,37 \cdot IPCE \begin{matrix} 0,568 \\ 0,97 \end{matrix} + 0,49 \cdot IP^2E \begin{matrix} 0,459 \\ 0,734 \end{matrix}, \quad (2)$$

де *IPEE* – інтегральний показник економічної ефективності, який включає інтегральні показники інноваційного розвитку, розвитку економіки знань, національної безпеки, сталого розвитку, збалансованого розвитку, конкурентоспроможності економічного зростання; *IPCE* – інтегральний показник соціальної ефективності, визначений шляхом середньгеометричного зважування показників рівня розвитку людського потенціалу, коефіцієнта диференціації доходів Джині, співвідношення мінімальної заробітної плати та прожиткового мінімуму; *IP²E* – інтегральний показник інституційної ефективності, визначений шляхом середньгеометричного зважування показників прогнозної спроможності, якості планування, фактичного бюджетного фінансування державних цільових програм, довгострокового кредитування економіки. Верхній підіндекс – це нижня, а нижній – це верхня межа діапазону коливань інтегральних показників ефективності, обчислена з імовірністю 95%.

Показники потенціалу держави у довгостроковому розвитку запропоновано оцінювати за допомогою індексу підтримки державою проектів ноосферизованого розвитку; коефіцієнту пасивної ресурсної міцності державного сектору, що відображає співвідношення кількості зайнятих у державному секторі з повною вищою освітою, до загальної величини зайнятих у державному секторі; індексу стимулювання інноваційної активності; індексу ефективності структурних зрушень.

Проведена оцінка ефективності організаційно-економічного механізму (див. табл. 1) показала позитивну тенденцію зростання інтегрального показника ефективності державного управління довгостроковим розвитком національної економіки на фоні скорочення потенціалу держави у підтримці проектів інноваційного та ноосферизованого розвитку, що формують нову якість економічного зростання.

Наголошено на тому, що стратегічний аудит має сприяти створенню ефективної системи прогнозування і планування шляхом обґрунтування правильності вибору цільових пріоритетів при розробці державних програм, дотримання параметрів цілісності національної економіки в контексті забезпечення національної безпеки та сталого розвитку.

Запропоновано при проведенні аудиту ефективності Державної програми економічного і соціального розвитку України використовувати відповідні рубрикатори: 1) встановлення відповідності завдань Державної програми економічного і соціального розвитку України обраним пріоритетам та векторам довгострокового розвитку; 2) відстеження результативності використання балансового, нормативного і програмно-цільового методів планування; 3) оцінювання інформаційно-аналітичного обґрунтування планових показників з позицій дотримання запропонованих параметрів сталого розвитку для інституційних секторів економіки; 4) зіставлення прогнозно-планових розрахунків зі системою бюджетування.

Для врахування фактора невизначеності при реалізації прогнозного інструментарію емпіричним шляхом виокремлено основні ризики розвитку інституційних секторів економіки.

**Узагальнюючий показник ефективності управління розвитком
національної економіки за 2000–2010 рр.¹**

Роки	Інтегральний показник економічної Ефективності	Інтегральний показник соціальної ефективності	Інтегральний показник інституційної ефективності	Інтегральний показник ефективності управління розвитком національної економіки	Індекс ефективності підтримки державою проектів нооферизованого розвитку (співвідношення темпів росту державного фінансування в проекти нооферизованого розвитку до темпів зростання ВВП)	Індекс ефективності підтримки державою інноваційних проектів, співвідношення темпів зростання державних витрат на інновації до темпів зростання рівня конкурентоспроможності	Інтегральний індекс стимулювання державою структурних зрушень, співвідношення базового або ланцюгового індексу структурних зрушень в економіці до темпів зростання ВВП
2000	0,825	0,645	0,570	0,632	1,000	0,944	0,944
2001	0,745	0,613	0,630	0,639	0,850	0,636	1,319
2002	0,763	0,668	0,710	0,702	0,890	0,775	0,909
2003	0,774	0,727	0,550	0,645	1,160	1,865	1,139
2004	0,780	0,764	0,610	0,689	1,060	0,608	0,729
2005	0,838	0,748	0,570	0,671	0,940	0,432	0,783
2006	0,742	0,788	0,470	0,623	0,960	3,794	0,980
2007	0,769	0,923	0,660	0,771	1,060	1,176	0,833
2008	0,776	0,897	0,510	0,688	1,870	2,279	0,964
2009	0,682	0,872	0,630	0,726	0,490	0,444	0,828
2010	0,752	0,815	0,650	0,724	0,770	0,654	1,297

¹Примітка: розраховано з використанням інформації Державної служби статистики України, Національного банку України, Світового банку.

З використанням пакета обробки статистичних даних STADIA в частині використання процедур багатофакторного економіко-математичного моделювання розроблено довгостроковий прогноз показників, що детермінують ризику розвитку секторів економічної системи на 2010–2020 рр., (див. табл. 2). Перевагою використання запропонованих прогнозних моделей є можливість відстеження впливу основних ризиків на інтегральні результати функціонування економіки в довгостроковому періоді в розрізі реалістичного, інерційного та інноваційного типів розвитку, що підсилює значущість прогнозних розрахунків. Отримана прогнозна модель (див. рис. 2) показала, що найбільший вплив і ризику для ВВП створюватимуть можливе скорочення споживчих витрат; погіршення показників фінансової та зовнішньоекономічної безпеки під впливом можливої чергової кризи; поглиблення тінізації економіки; неспроможність держави ефективно реалізувати податкову реформу за прийнятим Податковим кодексом, погіршення показників політичної стабільності та якості управління.

**Довгостроковий прогноз показників, що характеризують основні
макроекономічні ризики функціонування інституційних секторів
на 2010–2020 рр.**

Показник	Оптимізація ризику	Вид залежності, t – часовий інтервал, рік (R – коефіцієнт кореляції)
Споживчі витрати, в млрд. грн.	↑	Лінійна залежність: $y = -78,14 + 78,766t$, $R = 0,9774$
Доходи наявні, (млрд. грн.)	↑	Лінійна залежність: $y = 13,32 + 55,8t$, $R = 0,9331$ (1)
Політична стабільність	↑	Експоненційна залежність: $y = e^{-0,67474+0,0393511t}$, $R = 0,8526$
Якість державного регулювання	↑	Степенева функція: $y = 0,4928 \cdot 10^{-3} + 0,2117t - 0,01733t^2$, $R = 0,9822$
Контроль корупції	↑	Степенева функція: $y = 0,5297 \cdot 10^{-3} + 0,2198t - 0,019137t^2$, $R = 0,9682$
Рівень тінізації, %	↓	Функція оптимуму: $y = \frac{t}{-0,0007233 + 0,03195t + 0,0001836t^2}$, $R = 0,9562$
Податкове навантаження, %	↓	Експоненційна залежність: $y = e^{3,0041 \cdot t^{0,35567}}$, $R = 0,9086$
Рівень інфляції, %	↓	Регресійна модель оптимуму: $y = \frac{t}{-6,9343 \cdot 10^{-5} - 9,717 \cdot 10^{-3}t - 8,7583 \cdot 10^{-3}t^2}$, $R = 0,9798$
Резервні вимоги, %	↓	Лінійна залежність: $y = 16,555 - 1,4864t$, $R = 0,9185$
Довгострокові кредити, млрд. грн.	↑	Лінійна залежність: $y = -224,64 + 77,289t$, $R = 0,8816$
Валове нагромадження, млрд. грн.	↑	Лінійна залежність: $y = -83,424 + 37,069t$, $R = 0,9439$
Рівень зовнішнього боргу, % до ВВП	↓	Лінійна залежність: $y = 17,41 + 4,047t$, $R = 0,7761$
Співвідношення експорту до імпорту, в %	↑	Регресивна модель оптимуму: $y = \frac{t}{-2,29 \cdot 10^{-5} + 0,857 \cdot 10^{-2}t + 0,3752 \cdot 10^{-3}t^2}$, $R = 0,9884$
Середній офіційний курс, грн. за 1 дол. США	↓	Регресивна модель оптимуму: $y = \frac{t}{0,3706 \cdot 10^{-2} + 0,2472t - 0,9041 \cdot 10^{-2}t^2}$, $R = 0,9157$
Сальдо поточного рахунку, млрд. дол.	↑	Степенева залежність: $y = e^{0,07413 \cdot t^{0,7667}}$, $R = 0,8736$
Міжнародні резерви, млн. дол.	↑	Лінійна залежність: $y = 5074,3 - 869,93t$, $R = 0,8535$

Рис. 2. Еннеограма впливу ризиків розвитку інституційних секторів на динаміку ВВП України

Для вдосконалення організаційних засобів державного управління розроблено доктрину управління довгостроковим розвитком національної економіки, яка містить сукупність базових настанов, принципів і поглядів, які концептуалізують формування стратегії довгострокового розвитку й консолідуватимуть зусилля усіх інституційних секторів в забезпеченні стратегічних пріоритетів, передбачення й нівелювання деструктивних впливів ризиків, пов'язаних із порушенням умов збалансованого розвитку.

Методологічною основою доктрини державного управління довгостроковим розвитком має бути запропонована матриця вибору стратегій довгострокового розвитку, а також система прогнозних моделей, побудованих у вигляді економетричних рівнянь, що моделюють вплив інноваційних, ноосферизованих складових конкурентного розвитку (реалізованої інноваційної продукції, патентної активності економіки, витрат на прикладні наукові й науково-технічні розробки, державних витрат на підтримку наукових досліджень, венчурного фінансування, розвитку ринку інформаційних та освітніх послуг, мережевої економіки) на темпи зростання ВВП. Отриманий прогноз показав, що на приріст ВВП найбільший вплив матимуть державні замовлення на створення новітніх технологій за пріоритетними напрямками розвитку науки і техніки та економічна підтримка розвитку науки.

Обґрунтовані критерії підвищення результативності організаційно-економічного механізму управління довгостроковим розвитком національної економіки: консолідація суспільства навколо компромісних векторів розвитку; відповідність цілей і цілереалізуючих систем; використання сучасних технологій управління, які зменшують ентропію, забезпечують емерджентність розвитку; наявність правового забезпечення, зорієнтованого на макроекономічні наслідки та національні інтереси; підтримка параметрів цілісності розвитку; забезпечення збалансування національної економіки в короткостроковому періоді; стимулювання структурних зрушень, які формують довгострокову конкурентну перевагу національної економіки; адаптація й гармонізація національних норм і стандартів у галузі державного управління до світових.

Запропоновано за основу реалізації доктрини взяти стратегію модернізації національної економіки, в якій акцент потрібно ставити на середньостроковому та довгостроковому прогнозуванні, державній фінансовій підтримці реалізації інноваційних, ноосферизованих програмних розробок, модернізації та інноватизації функцій державного управління й економічних механізмів їхньої реалізації. З огляду на це в посткризовий період розвитку України в організаційно-економічному механізмі управління необхідно: активізувати фінансові важелі (гранти; умовні позики, державні контргарантії, змішані системи фінансування (створення кластерних, державно-корпоративних, мезокорпоративних систем підтримки) технологічно важливих для країни інноваційних, ноосферизованих розробок, стратегічно важливих для національної безпеки технологій (альтернативної енергетики, ядерної енергетики, розвідки нових родовищ та видобування корисних копалин); практикувати систему пайової участі державних і квазідержавних інститутів у венчурних фондах, при цьому така участь має бути достатньою для залучення приватних інвесторів.

Для вдосконалення нормативно-правового забезпечення управління довгостроковим розвитком національної економіки необхідно в Законі України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» передбачити: 1) реалізацію інструментарію геоекономічного прогнозування з горизонтом понад 10 років і стратегічних матриць розвитку з урахуванням довгострокових (80 років) циклів, які можуть передбачати зони прискорених та уповільнених змін, наявність інерції і маятникових інверсій; 2) створення єдиного координаційного центру в питаннях вибору траєкторій, оцінювання ефективності моделей довгострокового розвитку, реалізації інструментарію управління довгостроковим розвитком національної економіки, проведення футурологічних досліджень та оцінювання ефективності прогнозно-планових розробок.

У секторальній складовій доцільно стимулювати розвиток державних корпоративних утворень двох типів: перші будуть займатися створенням нанотехнологій і виконувати функції своєрідних банків розвитку через державні кредитні установи, а другі – державні корпоративні структури з контрольним державним пакетом акцій, що будуть створені передусім у пріоритетних галузях економіки (літакобудуванні, розвитку атомних кластерів, біоенергетиці й т. ін.) і надаватимуть послуги з довгострокового планування, просування на зарубіжні ринки ноосферизованої продукції та фінансування фундаментальних досліджень. При цьому можливий варіант створення короткотермінових кластерів у тих галузях, які зможуть здійснити технологічний прорив у розвитку.

В частині використання економічних методів державного управління економікою необхідно:

через монетарні важелі забезпечити: збільшення обсягів рефінансування централізованими ресурсами НБУ комерційних банків для підсилення їхньої кредитної спроможності; скорочення норми резервування для активізації зростання безготівкової частини грошової маси; запровадження диференціації норми резервування відповідно до структури кредитного портфеля банку; використання субсидованого кредитування для розвитку підприємств, які працюють у депресивних регіонах або займаються інноваційною діяльністю; забезпечити умови для: перерозподілу фінансових ресурсів, акумульованих у галузях, які зростали випереджаючими темпами у попередні роки, до галузей наноекономіки; розвитку венчурного фінансування; розширення обсягів кредитування населення на освіту, охорону здоров'я, підвищення кваліфікації;

через систему бюджетно-фінансового регулювання забезпечити: відновлення стимулюючої функції податків, виведення з-під оподаткування прибутку, який реінвестується в проекти сталого розвитку; відновлення відтворювальної функції бюджету шляхом стимулювання через бюджет розвитку довгострокових бюджетних інвестицій, бюджетного відшкодування частини вартості кредитів комерційних банків, наданих підприємствам пріоритетних галузей економіки; перехід до фінансування наукових та науково-технічних досліджень і розробок з обов'язковим їхнім подальшим практичним використанням за рахунок екстраконтесій та податкового кредиту.

Враховання цих пропозицій в кінцевому результаті забезпечить збалансованість розвитку, активізує використання якісно нових факторів

зростання, посилює конкурентні позиції національної економіки у світовому господарстві.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено вирішення важливої наукової проблеми – поглиблення теоретико-методологічних засад, модернізації інституційних, функціональних, процесуальних аспектів організаційно-економічного механізму державного управління довгостроковим розвитком національної економіки, що дали змогу сформулювати такі висновки і пропозиції.

1. В контексті вдосконалення теоретичних засад дослідження розвитку національної економіки обґрунтовано об'єктивну необхідність управління нею, здійснено типізацію розвитку (за типом, критерієм технологічного способу виробництва, використанням факторів розвитку, часовим критерієм, цілями, чинниками розвитку, організаційними формами); обґрунтовано необхідність розширення часового горизонту в дослідженні розвитку національної економіки, як такого, що дає змогу відстежувати якісні зміни під впливом атракторів довгострокового розвитку.

2. На основі проведеної типізації моделей розвитку національних економік обґрунтовано доцільність вибору для України багатовекторної моделі розвитку, в якій проводитимуться структурні зміни в контексті забезпечення сталого розвитку, розбудови ноосферизованої, інноваційної, конкурентної економічної системи з переважно ендегенним економічним зростанням, з активізацією інституційних, структурних факторів розвитку.

3. Визначено роль державного управління довгостроковим розвитком національної економіки в загальній системі державного управління, яке має проектувати вектор соціально-економічних трансформацій таким чином, щоб забезпечувати збалансованість національної економіки в короткостроковому періоді, стимулювати ендегенні чинники розвитку шляхом ініціювання структурних зрушень, спрямованих на формування нової спроможності до економічного зростання в середньостроковому періоді й підтримку цілісності в довгостроковому періоді в межах певного організаційно-економічного механізму. На цій основі обґрунтовано специфічні аналітичні, прогностичні, координаційні, регулюючі й контрольні функції державного управління довгостроковим розвитком. Водночас наголошено, що концептуальною основою державного управління мають бути як напрацювання традиційних економічних шкіл, так і сучасних – неокласичної, гуманістичної, інституційної теорій, теорій структурних змін, антикризового управління, глобалістики, суспільного вибору.

4. Для побудови алгоритму дослідження обґрунтовано архітектуру концептуальних підходів (системного, еволюційного, компаративного, позитивістського, екуменічного), базових принципів, методів, що мають специфічне цільове призначення і відображають парадигму використання організаційно-економічного механізму державного управління економікою. Наголошено, що організаційна складова організаційно-економічного механізму має забезпечити впорядкування, ресурсний супровід, взаємну координацію в процесі реалізації завдань і функцій управління довгостроковим розвитком національної економіки в межах обраної моделі розвитку. Економічна складова повинна

об'єднати методи, технології впливу держави на суб'єктів ринкової економіки з метою створення сприятливих умов їхнього ефективного функціонування й досягнення поставлених цілей.

5. З метою створення ефективної системи інституційного забезпечення управління довгостроковим розвитком України вперше визначені й розмежовані завдання і функції управління довгостроковим розвитком економіки, що дасть змогу взаємоузгодити інструменти державного управління економікою на різних рівнях, розроблені пропозиції, щодо вдосконалення чинного правового поля в частині посилення квазіринкового впливу, стратегічного партнерства влади та бізнесу, гецивілізаційного прогнозування в досягненні компромісних пріоритетів.

6. Для створення системи інформаційно-аналітичного забезпечення управління довгостроковим розвитком національної економіки обґрунтовано методологічні та методичні підходи до побудови й визначення системи якісних і кількісних індикаторів державного управління, які включають індикатори досягнутого розвитку, індикатори зростання, індикатори циклічних коливань, індикатори ефективності державного управління довгостроковим розвитком, які об'єднують індикатори економічної, соціальної, інституційної ефективності. Ця система дасть змогу: прослідкувати тенденції і закономірності макроекономічного розвитку, можливості збалансування макроекономічних пропорцій в короткостроковому періоді; визначити передумови для довгострокового розвитку національної економіки та реалізацію її інтеграційного потенціалу як відкритої економічної системи; оцінити результуючі показники ефективності використання інституційно-управлінських факторів у контексті забезпечення векторності розвитку національної економіки.

7. Доведено за допомогою економетричних моделей, які характеризують хвильову динаміку розвитку України, що, незважаючи на певну стабілізацію макроекономічних показників та відновлення позитивної динаміки економічного зростання з 2010 року, подальший розвиток України вимагає від держави продуманої політики стимулювання структурних зрушень, підтримки інноваційної і ноосферизованої складової конкурентного розвитку.

8. В контексті оцінювання індикаторів цілісності функціонування національної економіки запропоновано розширити діючу систему моніторингу показників макроекономічної безпеки й передбачити використання параметрів сталого розвитку інституційних секторів, які базуються на концептуальних положеннях макроекономіки та висновках міжнародних інституцій (насамперед ЄС, ООН), і мають стати індикаторами взаємоузгодження реалізації інструментарію організаційно-економічного механізму управління на всіх рівнях.

9. Для підвищення адаптивності використання організаційно-економічного механізму управління: 1) визначені критерії адаптивності: здатність обраної організаційної форми розвитку задовольняти зростаючі потреби суспільства, відповідність цілей і цілереалізуючих систем, консолідація суспільства навколо компромісних векторів розвитку, наявність правового забезпечення, зорієнтованого на макроекономічні наслідки та національні інтереси, підтримка параметрів цілісності розвитку, забезпечення збалансування національної економіки в короткостроковому періоді, стимулювання структурних зрушень, які

формують довгострокову конкурентну перевагу національної економіки; спроможність адаптації і гармонізації національних норм та стандартів у галузі державного управління до світових; 2) обґрунтовано напрямки поліпшення економіко-аналітичного обґрунтування інструментарію прогнозування в контексті дотримання визначених стратегічних векторів, структурування загроз та передбачення форм їхньої можливої нейтралізації, вдосконалення механізму оцінювання результативності й фінансування державних цільових програм; 3) запропоновано за допомогою багатofакторної виробничої функції вдосконалити діючі підходи до прогнозування ВВП, яка враховує вплив інтенсивних факторів та результативності державного управління економікою; 4) на основі моделі міжсекторальної взаємодії обґрунтовано потенціал для збільшення величини національного доходу, обсягу необхідних інвестиційних ресурсів для забезпечення збалансованого розвитку України.

10. Для вдосконалення системи державного контролю за ефективністю реалізації інструментарію управління довгостроковим розвитком національної економіки запропоновано використовувати методику, за основу якої взято визначення результативності основних функціональних зрізів державного управління довгостроковим розвитком України. Перевагами такої методики є оцінювання спроможності прогнозних моделей, відстеження використання інноваційних технологій в системі стратегічного аналізу, прогнозування та планування, що вдосконалюватиме функціональний механізм управління.

11. З метою поліпшення використання важелів організаційно-економічного механізму управління запропоновано: 1) через систему стратегічного контролінгу, як сучасного засобу інформаційно-аналітичного забезпечення, проводити моніторинг результативності управління за допомогою індексів державної підтримки ноосферизованого, інноваційного розвитку, стимулювання структурних зрушень, забезпечення конкурентоспроможності зростання, нарощування кадрового потенціалу; 2) активізувати перспективну і ретроспективну форми аудиту ефективності, що сприятиме створенню ефективної системи прогнозування та планування шляхом обґрунтування правильності вибору цільових пріоритетів при розробленні державних програм, дотримання параметрів цілісності національної економіки в контексті забезпечення національної безпеки і сталого розвитку.

12. Для нівелювання фактора невизначеності при реалізації прогнозного інструментарію доцільно використовувати модель прогнозування ризиків, пов'язаних із функціонуванням інституційних секторів у середньостроковому й довгостроковому періодах у розрізі реалістичного, інерційного та інноваційного типів розвитку. Розроблена багатofакторна модель показала, що найбільший вплив на динаміку ВВП матимуть показники, що відображають фінансову й зовнішньоекономічну безпеку країни, а також інституційну спроможність влади проводити податкову реформу та поліпшувати якість роботи державних інституцій.

13. З метою вдосконалення організаційних засобів управління довгостроковим розвитком національної економіки доцільно: 1) в Законі України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України» передбачити розроблення прогнозів розвитку

національної економіки та її інституційних секторів на довгостроковий період (10 років і більше); регламентувати процедуру участі України в наднаціональній системі прогнозування, структуру програм і показників досягнення встановлених пріоритетів; 2) прийняти розроблену доктрину управління довгостроковим розвитком національної економіки, яка дасть змогу консолідувати зусилля всіх секторів у забезпеченні збалансованого розвитку в процесі реалізації стратегії модернізації, опираючись на прогнозні економетричні моделі інноваційних, ноосферизованих складових конкурентного розвитку, співпрацю інституційних секторів на засадах державного партнерства; активізувати використання інструментарію структурного регулювання в питаннях формування нової якості економічного зростання; 3) вдосконалити методику прогнозування в умовах ризиків за допомогою технології раннього запобігання кризам у рамках забезпечення безпеки розвитку; сценарних варіантів запобігання кризовим явищам, напрацьованих наднаціональними інститутами; використання множинних моделей невизначеності у рамках мінімаксного підходу; визначення можливостей розвитку національної економіки, адекватних широкому спектру майбутніх потенційних загроз; розроблення стратегічних матриць розвитку, використання адаптивних стратегій; 4) використовувати матричний підхід до прогнозування показників витратної структури ВВП для одночасного врахування впливу цінових і нецінових факторів; 5) в діючому алгоритмі прогнозування ВВП за індексним методом доцільно індекс фізичного обсягу розраховувати з врахуванням індексу стимулювання державою структурних зрушень, які формують нову якість економічного зростання.

Використання обґрунтованих у дисертації пропозицій сприятиме підвищенню результативності й ефективності інструментарію і технологій державного управління розвитком національної економіки, підвищить її резистентність до деструктивних впливів, сприятиме поліпшенню її конкурентних позицій у світовому господарстві.

СПИСОК ПРАЦЬ ОПУБЛІКОВАНИХ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії і навчальні посібники:

1. Желюк Т. Л. Управління довгостроковим розвитком національної економіки: методологічні та прикладні аспекти : моногр. / Т. Л. Желюк. – Тернопіль : Екон. думка, 2010. – 512 с. (31,4 д. а.).

2. Модернізація суспільного сектору економіки в умовах глобальних змін : моногр. / за ред. д-ра. екон. наук, проф. А. Ф. Мельник. – К. : Екон. думка, 2009. – 582 с. (Особистий внесок: підрозділи 3.7, 4.1, 5.3, с. 245–264, 264–289, 399–419). (30,7 д. а., автор. 3, 37 д. а.).

3. Мельник А. Ф. Практикум з державного регулювання економіки / А. Ф. Мельник, А. Ю. Васіна, О. П. Дудкіна, Т. Л. Желюк, Т. М. Попович. – Тернопіль : Екон. думка, 2003. – 335 с. – (29,04 д. а., особистий внесок: обґрунтування реалізації бюджетного, податкового, грошово-кредитного, цінового, зовнішньоекономічного регулювання національної економіки – 3, 34 д. а.).

4. Мельник А. Ф. Макроекономіка та макроекономічна політика / А. Ф. Мельник, Т. Л. Желюк, О. В. Длугопольський, О. В. Панухник. – К. : Знання,

2008. – 699 с. (53,3 д. а., особистий внесок: обґрунтування методологічних підходів до дослідження інтегральних результатів функціонування національної економіки, моделювання макроекономічної рівноваги, економічного зростання – 15,6 д. а.).

5. Желюк Т. Л. Енциклопедичний словник з державного управління / Т. Л. Желюк ; укл.: Ю. Г. Сурміна, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко [та ін.] ; за ред. В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. – К. : НАДУ, 2010. – 820 с. (особистий внесок: с. 52, 65, 59, 87, 93, 256–257, 419, 448, 454, 484–485, 560, 556 (0,5 д. а.).

В наукових фахових виданнях:

6. Желюк Т. Л. Використання інструментарію економіко-математичного моделювання в державному регулюванні соціально-економічного розвитку адміністративного району / Т. Л. Желюк // Вісник Тернопільської академії народного господарства. – 2001. – № 10. – С. 96–100 (0,3 д. а.).

7. Желюк Т. Л. Реформування системи міжбюджетних відносин в контексті вдосконалення фінансової бази регіону / Т. Л. Желюк // Регіональні аспекти розвитку і розміщення продуктивних сил України. – 2001. – № 5. – С. 118–120 (0,3 д. а.).

8. Желюк Т. Л. Державний борг і економічна активність країни / Т. Л. Желюк // Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. – 2002. – № 12. – С. 40–43 (0,2 д. а.).

9. Желюк Т. Л. Макроекономічні аспекти моделювання тіньового сектору економіки / Т. Л. Желюк // Держава та регіони. Серія: економіка та підприємництво. – 2003. – № 1. – 390 с. – С. 112–117 (0,4 д. а.).

10. Желюк Т. Л. Оцінка ефективності функціонування державних та регіональних органів влади та місцевого самоврядування / Т. Л. Желюк // Регіональні аспекти розвитку і розміщення продуктивних сил України. – 2003. – № 7. – С. 245–252 (0,5 д. а.).

11. Желюк Т. Л. Фінансовий механізм децентралізації в Україні / Т. Л. Желюк, О. В. Бречко // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. Економічні проблеми ринкової трансформації України. – Львів, 2003. – Вип. 1 (XXXIX). – 602 с. – С. 49–58 (0,7 д. а.). Особистий внесок: обґрунтування напрямів модернізації фінансового механізму державного управління на регіональному рівні (0,35 д. а.).

12. Желюк Т. Л. Інноваційна модель соціально-економічного розвитку регіону / Т. Л. Желюк // Регіональні аспекти розвитку і розміщення продуктивних сил України. – 2005. – № 10. – С. 47–51 (0,5 д. а.).

13. Желюк Т. Л. Адміністративний аудит як інструмент оцінки ефективного використання бюджетних коштів для виконання загальнодержавних програм / Т. Л. Желюк // Світ фінансів. – 2005. – № 2(3). – С. 50–61 (0,6 д. а.).

14. Желюк Т. Л. Макроекономічне моделювання економічного зростання та розвитку секторів економіки / Т. Л. Желюк // Наука молода. – 2005. – № 4. – С. 15–19 (0,3 д. а.).

15. Желюк Т. Л. Інноваційні підходи до розвитку контрольно-ревізійної системи України / Т. Л. Желюк, Л. О. Желюк // Науковий вісник Ужгородського університету. – 2005. – Вип. 7. – С. 235–244. – (Серія «Економіка») (0,6 д. а.,

особистий внесок: обґрунтування напрямів інноватизації державного контролю – 0,35 д. а.).

16. Желюк Т. Л. Регіональні аспекти побудови конкурентоспроможної моделі національної економіки / Т. Л. Желюк // Регіональні аспекти розвитку і розміщення продуктивних сил. – 2006. – № 6. – С. 17–20 (0,25 д. а.).

17. Желюк Т. Л. Механізм аналітичного обґрунтування ефективності виконання управлінських рішень в органах державного управління / Т. Л. Желюк // Науково-технічна інформація. – 2006. – № 3(29). – С. 19–24 (0,5 д. а.)

18. Желюк Т. Л. Моделювання динаміки соціально-економічного розвитку: макро- та мезоекономічні аспекти / Т. Л. Желюк // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2007. – № 1. – С. 22–39 (0,9 д. а.).

19. Желюк Т. Л. Функціональне обстеження органів державної влади, як інструмент підвищення ефективності їх функціонування / Т. Л. Желюк // Наука молода. – 2007. – № 8. – С. 27–32 (0,5 д. а.).

20. Желюк Т. Модель інтеграції України до Європейського союзу в системі державної служби / Т. Желюк, М. Сагайдак // Журнал Європейської економіки. – 2007. – Т. 6 (№ 1). – С. 62–77 (0,8 д. а., особистий внесок: обґрунтування векторів та інституційного забезпечення інтеграційної моделі розвитку – 0,4 д. а.).

21. Желюк Т. Л. Організаційні та методичні підходи до реалізації та оцінки ефективності регуляторної політики як конкурентоспроможного інструменту державного регулювання економіки / Т. Л. Желюк // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2007. – № 3. – С. 26–37 (0,6 д. а.).

22. Желюк Т. Л. Глобалізаційні та регіоналізаційні імперативи формування конкурентоспроможної моделі управління / Т. Л. Желюк // Регіональні аспекти розвитку і розміщення продуктивних сил України. – 2007. – Вип. 12. – С. 39–44 (0,3 д. а.).

23. Желюк Т. Л. Конкурентоспроможність як ефективна форма функціонування національної економіки: підходи до оцінювання в системі глобальних координат / Т. Л. Желюк // Світ фінансів. – 2008. – Вип. 1(14). – С. 81–93 (0,8 д. а.).

24. Желюк Т. Л. Стратегічні вектори управління довгостроковим розвитком національної економіки / Т. Л. Желюк // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2008. – № 3. – С. 44–59 (0,9 д. а.).

25. Желюк Т. Л. Инновационно-стратегическая парадигма управления долгосрочным развитием национальной экономики / Т. Л. Желюк // Конкурентоспособность и инновации: проблемы науки и практики // Бизнес информ. – 2008. – № 11. – С. 28–32 (0,5 д. а.).

26. Желюк Т. Л. Економічний механізм забезпечення інноваційної моделі розвитку / Т. Л. Желюк // Світ фінансів. – 2009. – № 1. – С. 56–67 (0,8 д. а.).

27. Желюк Т. Л. Механізми забезпечення економічної безпеки в системі управління довгостроковим розвитком національної економіки / Т. Л. Желюк // Наука молода. – 2009. – № 11. – С. 154–160 (0,3 д. а.)

28. Желюк Т. Л. Елементи планології в управлінні національною економікою в умовах нестабільності / Т. Л. Желюк // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2009. – № 3. – С. 50–62 (0,8 д. а.).

29. Желюк Т. Л. Фінансове забезпечення соціального вектору розвитку національної економіки / Т. Л. Желюк // Світ фінансів. – 2009. – № 3. – С. 88–96 (0,7 д. а.).

30. Желюк Т. Л. Концептуальні засади управління довгостроковим розвитком України: національна модель та глобальні виклики / Т. Л. Желюк // Журнал Європейської економіки. – 2009. – № 8(4). – С. 371–382 (0,7 д. а.).

31. Желюк Т. Л. Базові траєкторії розвитку національної економіки: пошук нових можливостей для України / Т. Л. Желюк // Економіка та підприємництво. – 2009. – № 23. – С. 45–61 (1 д. а.).

32. Желюк Т. Л. Модернізація системи управління довгостроковим розвитком національної економіки / Т. Л. Желюк // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 3(105). – С. 55–61 (0,4 д. а.).

33. Желюк Т. Л. Макроекономічна оцінка передумов для виходу України із кризи і забезпечення успішного довгострокового розвитку / Т. Л. Желюк // Бюлетень Міжнародного Нобелівського економічного форуму : [в 2-х т.]. – 2010. – № 1 (3). – Т. 2. – С. 98–106 (0,5 д. а.).

34. Желюк Т. Л. Фундаментальне дослідження становлення та розвитку наноекономіки в системі глобальних координат / А. Ф. Мельник, Т. Л. Желюк // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2010. – № 2. – С. 148–142 (0,4 д. а., особистий внесок: обґрунтування ефективності економічних механізмів стимулювання ноосферизованого розвитку, 0,2 д. а.).

35. Желюк Т. Л. Структурні трансформації як джерело формування нової якості економічного зростання / Т. Л. Желюк // Світ фінансів. – 2010. – № 2. – С. 7–17 (0,8 д. а.).

36. Желюк Т. Л. Проблематика вдосконалення державного контролю в системі управління довгостроковим розвитком національної економіки / Т. Л. Желюк // Економіка та підприємництво. – 2010. – № 24. – С. 157–177 (1 д. а.).

37. Желюк Т. Л. Механізми стимулювання розвитку та використання нанотехнологій суб'єктами економічної діяльності / Т. Л. Желюк, О. В. Бречко // Схід. – 2011. – № 1. – С. 64–67. (0,5 д. а., особистий внесок: обґрунтування інституційних передумов для генерації та використання бізнесом нанотехнологій – 0,25 д. а.).

В інших виданнях:

38. Желюк Т. Л. Програмно-планові важелі регіонального господарського механізму в системі бюджетування / Т. Л. Желюк // Збірник наукових праць Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаніка. – Вип. 1. – 2005. – С. 190–196 (0,5 д. а.).

39. Желюк Т. Л. Реформирование налоговой системы как инструмент динамического развития национальной экономики / Т. Л. Желюк, О. В. Бречко // Актуальные проблемы налоговой политики: сборник публикаций Международной научно-практической конференции (г. Екатеринбург, УГТУ-УПИ). – 2009. – С. 78–81 (0,2 д. а., особистий внесок: обґрунтування макроекономічної ефективності реформування податкової системи – 0,1 д. а.).

40. Желюк Т. Л. Стратегический анализ факторов устойчивого развития национальной экономики / Т. Л. Желюк // Молодежь и наука: реальность и будущее : материалы II междунар. науч.-практ. конф. (03. 03. 2009 г.,

Невинномысский институт экономики, управления и права, Россия) : в 9 т. / под ред. : В. А. Кузьмищева, О. А. Мазура, Т. Н. Рябченко, А. А. Шатохина. – Т. VII : Управление в социальных и экономических системах. – Невинномыск : НИЭУП, 2009. – 641 с. – С. 226–228 (0,3 д. а.).

41. Желюк Т. Л. Інформаційне забезпечення управлінської діяльності / Т. Л. Желюк // Управління розвитком соціально-економічних систем: глобалізація, підприємництво, сталі економічне зростання : матеріали міжнар. наук. конф. студентів та молодих вчених. – Ч. 3. – Донецьк : ДНУ, 2001. – С. 8–10 (0,15 д. а.).

42. Желюк Т. Л. Впровадження перспективних форм контролю за формуванням та використанням фінансових ресурсів регіону / Т. Л. Желюк // Ефективність державного управління (регіональний аспект) : матеріали щоріч. наук.-практ. конф. – Львів : Укр. акад. упр. при Президентові України, 2001. – 205 с. – С. 59–61 (0,15 д. а.).

43. Желюк Т. Л. Механизм аналитического обоснования эффективности выполнения управленческих решений в органах государственного управления / Т. Л. Желюк // Информация, анализ, прогноз – стратегические рычаги эффективного государственного управления : тезисы докладов V междунар. науч.-практ. конф. – К. : УкрІНТЕІ, 2006. – 293 с. – С. 92–96 (0,3 д. а.).

44. Желюк Т. Л. Оптимізація процесу управління бюджетними ресурсами муніципальних утворень через програмні механізми / Т. Л. Желюк // Організаційні та економічні проблеми розвитку муніципальних утворень : зб. тез доповідей міжнар. наук.-практ. конф. – Тернопіль : Екон. думка. – 295 с. – С. 102–107 (0,25 д. а.).

45. Желюк Т. Л. Організаційно-методичне забезпечення реалізації місії органами місцевого самоврядування як інструменту ефективного стратегічного управління розвитком муніципальних утворень / Т. Л. Желюк // Науковий вісник Академії муніципального управління. – Вип. № 1. – 2007. – 193 с. – С. 69–76 (0,4 д. а.).

46. Желюк Т. Л. Управління розвитком економічних систем на мезорівні: Україна та європейський досвід / Т. Л. Желюк // Економічний і соціальний розвиток України в ХХІ столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації : зб. тез доповідей IV міжнар. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 22–23 лют. 2007 р.). – Ч. I. – 400 с. – С. 228–231 (0,15 д. а.).

47. Желюк Т. Л. Оптимізація процесу управління бюджетними ресурсами муніципальних утворень через програмні механізми / Т. Л. Желюк // Організаційні та економічні проблеми розвитку муніципальних утворень : зб. тез доповідей міжнар. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 2–3 листопада 2006 р.). – 295 с. – С. 102–107 (0,3 д. а.).

48. Желюк Т. Л. Використання моделей попиту на гроші в сучасному макроекономічному аналізі / Т. Л. Желюк // Проблеми і перспективи функціонування інноваційної системи держави в умовах глобалізації : матеріали XIII міжнар. наук.-практ. конф. (м. Луцьк, 27–28 верес. 2007 р. м. Луцьк, Волин. держ. ун-т ім. Лесі Українки). – 294 с. – С. 222–225 (0,2 д. а.).

49. Желюк Т. Л. Управління конкурентоспроможністю національної економіки в контексті інтеграції до ЄС / Т. Л. Желюк // Формування єдиного наукового простору Європи та завдання економічної науки : тези доп. міжнар.

наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 24–26 жовт. 2007 р.) / за ред. С. І. Юрія. – 473 с. – С. 198–200 (0,15 д. а.).

50. Желюк Т. Л. Ефективність надання адміністративних послуг органами виконавчої влади в контексті розвитку демократичних стосунків між державним сектором і ринком / Т. Л. Желюк // Збірник тез доповідей IV Міжнародної конференції «Розвиток демократії та демократична освіта в Україні» (м. Ялта, 28–30 верес. 2006 р.) – К. : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2007. – 535 с. – С. 367–374 (0,3 д. а.).

51. Желюк Т. Л. Використання мережених моделей в маркетинговій діяльності як конкурентоспроможного інструменту ведення бізнесу: Україна та зарубіжний досвід / Т. Л. Желюк, О. В. Бречко // Інтеграція України у світовий економічний простір : матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. студентів та молодих вчених (м. Тернопіль, 24–25 січ. 2008 р.). – Тернопіль : Екон. думка. – 551 с. – С. 404–407 (особистий внесок: обґрунтування інноваційного інструментарію мережевої економіки – 0, 1 д. а.).

52. Желюк Т. Л. Сталий розвиток як стратегічний вектор управління довгостроковим розвитком національної економіки [Електронний ресурс] / Т. Л. Желюк // Стратегія забезпечення устойчивого розвитку України : матеріали междунар. науч.-практ. конф. : в 3 ч. – К. : СОПС України НАН України, 2008. – Ч. 2. – 336 с. – С. 333-335. – Режим доступу : [gvps.kiev.ua /PODII/conf108_zvit.htm](http://gvps.kiev.ua/PODII/conf108_zvit.htm) - 5k (0,2 д. а.).

53. Желюк Т. Л. Посилення інституційної складової в управлінні конкурентоспроможним розвитком національної економіки / Т. Л. Желюк // Управлінські аспекти підвищення національної конкурентоспроможності : матеріали II міжнар. наук.-практ. конф. (17–19 жовт. 2008 р.). – Сімферополь : Крим. Ін-т бізнесу, 2008. – 291 с. – С. 260–262 (0,2 д. а.)

54. Желюк Т. Л. Трансформація механізмів управління довгостроковим розвитком національної економіки / Т. Л. Желюк // Стратегія розвитку України в глобальній середі : матеріали II междунар. науч.-практ. конф. (7–9 листопада 2008 г.) : в 3 т. Т. 3. – Сімферополь : Центр розвитку образования, науки и инноваций, 2008. – 189 с. – С. 30–33 (0,25 д. а.).

55. Желюк Т. Л. Економіка знань як індикатор прискореної модернізації та вектор довгострокового розвитку національної економіки / Т. Л. Желюк // Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації : матеріали VI між нар. наук.-практ. конф. молодих вчених (26–27 лют. 2009 р.). – Тернопіль : Екон. думка, 2009. – Ч. 1. – 347 с. – С. 195–196 (0,1 д. а.).

56. Желюк Т. Л. Вплив суспільного сектору на довгостроковий розвиток національної економіки та економічне зростання / Т. Л. Желюк // Модернізація суспільного сектору економіки в умовах глобальних змін : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. : у 2 ч. Ч. 1. – Тернопіль : ТНЕУ, 2009. – 372 с. – С. 63–68. (0, 25 д. а.)

57. Желюк Т. Л. Використання економетричних моделей в прогнозуванні як детермінанта посилення інституційної спроможності державних органів виконавчої влади в управлінні довгостроковим розвитком національної економіки / Т. Л. Желюк // Економічний і соціальний розвиток України в XXI

столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації : матеріали VII міжнар. наук.-практ. конф. молодих вчених (25–26 лют. 2010 р.). – Тернопіль : Екон. думка, 2010. – 440 с. – С. 294–295 (0,1 д. а.).

58. Желюк Т. Л. Використання інструментарію прогностики для передбачення економічних криз / Т. Л. Желюк // Формування ринкової економіки: зб. наук. праць : спец. вип. (за результ. Всеукр. наук. конф. «Державне антикризове управління національною економікою: світовий досвід та проблеми в Україні», 14–15 квітня, 2010 р.) – К. : КНЕУ, 2010. – 502 с. – С. 199–203. (0, 25 д. а.).

59. Желюк Т. Л. Політика генерування нових знань як домінанта динамічного розвитку національної економіки / Т. Л. Желюк // Наука в інформаційному просторі : матеріали VI між нар. наук.-практ. конф. (16–17 верес. 2010 р.) : в 5 т. Т. 2. – Д. : Біла К. О., 2010. – 70 с. – С. 6–9 (0,2 д. а.).

60. Желюк Т. Л. Структурні зміни в інноваційній моделі розвитку національної економіки: фіскальні аспекти / Т. Л. Желюк // Напрями розбудови податкової системи України в умовах утвердження ринкової економіки : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. (1–2 лют. 2011 р.) / відп. ред. С. І. Юрій. – Тернопіль : ТНЕУ, 2011. – 220 с. – С. 86–89. (0,15 д. а.).

АНОТАЦІЯ

Желюк Т. Л. Організаційно-економічний механізм управління довгостроковим розвитком національної економіки. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора економічних наук за спеціальністю 08.00.03. – економіка та управління національним господарством. ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана». – Київ, 2011.

У дисертації розроблено концептуальну модель організаційно-економічного механізму державного управління довгостроковим розвитком національної економіки, як конструкцію базисних та похідних засад, що визначають формування інституційної, ресурсної, цільової, процесуально-функціональної, інструментальної та організаційно-методичної підсистем, забезпечують трансформацію економіки відповідно до цілей довгострокового розвитку в межах обраних пріоритетів з урахуванням національних інтересів та викликів глобалізованого середовища.

Обґрунтовано доктрину управління довгостроковим розвитком національної економіки як ефективного організаційного засобу посилення спроможності держави нарощувати ендогенний потенціал за рахунок дотримання цілепокладаючих принципів; використання матриці вибору стратегій, багатоваріантних прогнозних моделей розвитку економіки в умовах ризиків та невизначеності. Розроблено аналітичну модель виміру результативності організаційно-економічного механізму державного управління довгостроковим розвитком національної економіки в розрізі індикаторів економічної, соціальної та інституційної ефективності.

Ключові слова: довгостроковий розвиток; форми розвитку, моделі управління, організаційно-економічний механізм, інституційна архітектура, стратегічний аналіз, критерії адаптивності, стратегічний контролінг, індикатори

ефективності, доктрина управління довгостроковим розвитком національної економіки.

АННОТАЦІЯ

Желюк Т. Л. Организационно-экономический механизм управления долгосрочным развитием национальной экономики. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени доктора экономических наук по специальности 08.00.03. – Экономика и управление национальным хозяйством. ГВУЗ «Киевский национальный экономический университет имени Вадима Гетьмана». – Киев, 2011.

В диссертации проведено исследование развития национальной экономики в разрезе возможных форм и моделей, с учетом современных вызов и факторных ограничений. Исходя из предпосылок эндогенного и экзогенного характера, доказана необходимость управления долгосрочным развитием национальной экономики, определены задачи управления, выделены аналитические, прогностические, координационные, регулирующие, контрольные функции государственного управления долгосрочным развитием; обоснована модель управления национальной экономикой в долгосрочном периоде, которая направлена на обеспечение высокого уровня конкурентоспособности, поддержку целостности функционирования национальной экономики в соответствии с намеченными целями в рамках выбранных приоритетов, повышения адаптивности к деструктивным воздействиям.

Особое внимание уделено формированию эффективного организационно-экономического механизма государственного управления долгосрочным развитием национальной экономики, составляющими которого являются институциональная, целевая, организационная, функциональная, инструментальная и ресурсная подсистемы, обеспечивающие достижение стратегических целей с учетом национальных интересов и вызовов глобальной среды.

В основу методологии исследования организационно-экономического механизма государственного управления долгосрочным развитием взяты синергетический потенциал системного, экуменического, эволюционного, компаративного подходов, которые позволили определить базовые принципы (селективности, диссипативности, обеспечения устойчивого развития, национальной безопасности, согласованности интересов территорий, открытости, адаптивности) и методы, имеющие специфическое целевое назначение и отражающие парадигму использования организационно-экономического механизма государственного управления экономикой.

Предложены методологические подходы к оценке тенденций долгосрочного развития, разработана аналитическая модель оценки социальной, экономической, институциональной эффективности государственного управления, предложены пути совершенствования организационного инструментария управления путем принятия доктрины управления долгосрочным развитием, позволяющей наращивать внутренний потенциал экономики.

Предложены пути усиления способности органов государственной власти к использованию инструментов прогнозирования, экономико-математического моделирования в условиях неопределенности, активизации экономических

рычагов стимулирования инновационной активности, обеспечения макроэкономической безопасности, стимулирования структурных сдвигов для реализации модели устойчивого развития и формирования новой способности к экономическому росту. Для нивелирования фактора неопределенности разработаны модели прогнозирования показателей развития секторов экономики, изменение которых может негативно влиять на динамику ВВП.

Для усовершенствования системы информационно-аналитического обеспечения в процессуальном механизме управления долгосрочным развитием обоснованы методологические подходы расчета качественных и количественных индикаторов государственного управления, а именно: индикаторов достигнутого развития, циклических колебаний, эффективности государственного управления, которые объединяют индикаторы экономической, социальной, институциональной эффективности. Эта система позволит: проследить тенденции и закономерности макроэкономического развития, возможности сбалансирования макроэкономических пропорций в краткосрочном периоде; определить предпосылки для долгосрочного развития национальной экономики и реализацию ее интеграционного потенциала как открытой экономической системы; оценить результативность использования институционально-управленческих факторов для достижения стратегических векторов и приоритетов.

Аргументированы подходы к усовершенствованию: контроля процесса управления для усиления адаптивности его составляющих; методики аудита эффективности с использованием рейтинговой оценки прогнозно-плановых документов, позволяющей установить соответствие плановых показателей параметрам устойчивого развития секторов экономики; использования адаптивных моделей прогнозирования в условиях возможных рисков и неопределенности; методики прогнозирования ВВП и его составляющих путем сочетания факторного и эконометрического методов, что позволило установить влияние на динамику показателей сетевой экономики, смены технологических укладов, государственной поддержки структурных сдвигов.

В целях модернизации инструментария организационно-экономического механизма управления предложено активизировать потенциал стратегического контроллинга для проведения мониторинга результативности управления, используя индексы государственной поддержки экономики знаний, инновационного развития, стимулирование структурных сдвигов, наращивания конкурентных позиций в глобальной экономике. Особое внимание уделено использованию перспективной и ретроспективной формы аудита эффективности прогнозирования и планирования путем обоснования правильности выбора целевых приоритетов, соблюдение параметров национальной безопасности и устойчивого развития

Ключевые слова: долгосрочное развитие, формы развития, модели управления, долгосрочные приоритеты, организационно-экономический механизм, институциональная архитектура, критерии адаптивности, стратегический контроллинг, индикаторы эффективности управления, доктрина управления долгосрочным развитием национальной экономики.

ABSTRACT**Zheliuk T. L. Organizational and Economical Management Mechanism of Long-Term Development of National Economy. – Manuscript.**

The thesis for academic degree of the Doctor of Economic Sciences . The specialty 08.00.03 – Economics and Management of National Economy. – SHEE «Vadym Hetman Kyiv National Economic University». –Kyiv, 2011.

The thesis is devoted to develop conceptual model of organizational and economic management mechanism of long-term development of national economy. This model is a design of basis and derived principles that determine the formulation of institutional, resource, procedural, instrumental and organizational subsystems which provide economic transformation according to the long-term goals of development within selected priority frames of national interests and challenges of the global environment.

The doctrine of management of long-term development of national economy is substantiated and grounded as an effective instrument of strengthening the organization capacity to increase endogenous potential due to adhering the targeted principles. Also the matrix of strategic selections and multivariate predictive models of economic development in terms of risk and uncertainties is proposed. The analytical model is developed for measuring the effectiveness of organizational and economic management mechanism of long-term development of national economy in terms of economic, social and institutional indicators .

A number of propositions to strengthen the institutional capacity of public organizations to use forecasting tools, economic and mathematics modeling in terms of risk and uncertainties, stimulation the economic instruments of innovation activity, macroeconomic security, structural changes in the aspect of sustainable development are formed.

Key words: long-term development, forms of development, governance models, organizational and economic mechanism, institutional architectonics, strategic analysis, adaptability criteria, strategic controlling, indicators of effectiveness, doctrine of management for long-term development of national economy.

Підписано до друку 06.10.2011 р.
Формат А 5 (148 x 210). Ризографія.
Ум. др. арк. 1,9. Обл. вид. арк. 1,9
Друк – ризограф. Замовлення № ____. Тираж – 150 прим.

СМП “ТАЙП”
46000, м. Тернопіль, вул. Чернівецька, 44-б
E-mail: tajp@tim.net.ua